

FACTSHEET REGIONAAL VOEDSELSYSTEEM ZUID-HOLLAND 2020

Een bottom-up verzameling van wetenswaardigheden over alles wat er speelt in het Zuid-Hollandse regionale voedselsysteem. Verzameld door mensen in het netwerk van de Voedsel families te vragen naar hun input.

Reacties & aanvullingen graag naar info@voedsel families.nl of rachelle.eerhart@gmail.com

Regionaal Voedselsysteem - why?

Wat is een regionaal voedselsysteem en waarom is dit een belangrijk thema in de duurzame voedseltransitie?

Zie bv dit filmpje > <https://www.youtube.com/watch?v=o9VJBnisQEo>

Info per regio

Per Zuid-Hollandse regio willen we graag de volgende informatie opnemen in de factsheet:

1. Welke initiatieven lopen er op de volgende onderdelen van het regionale voedselsysteem:
 - a. Boerderijwinkels & huisverkoop
 - b. Korte ketenbedrijven, markten met lokale producten & boerencoöperaties
 - c. Burgerinitiatieven zoals zelfoogsttuinen, voedselcollectieven, CSA's en Herenboeren
 - d. Partijen die leveren aan horeca, cateringbedrijven, supermarkten en instellingen
2. Wat speelt er verder in de regio? Is de gemeente actief in het stimuleren van lokaal voedsel? Is er een netwerk van aanbieders? Wat zou er nodig zijn om in deze regio het regionale voedselsysteem een stapje verder te brengen? Worden er dwarsverbanden met andere maatschappelijke thema's (klimaat, zorg, wonen, etc.) gelegd?

Regio's

We maken voor deze factsheet onderscheid tussen de volgende Zuid-Hollandse regio's.

1. Goeree-Overflakkee
2. Hoeksche Waard
3. Voorne-Putten
4. Drechtsteden
5. Alblasserwaard
6. Krimpenerwaard (inclusief Gouda)
7. Rotterdam
8. Overig Rijnmond (Albrandswaard, Barendrecht, Ridderkerk, Hoek van Holland, Vlaardingen, Maassluis, Schiedam)
9. Lansingerland/Zoetermeer
10. Midden-Delfland en Delft
11. Westland & Den Haag
12. Leiden & Bollenstreek
13. Groene Hart (Alphen a/d Rijn, Bodegraven, Nieuwkoop e.o.)

Landelijke & provinciebrede initiatieven

Landelijke sites met Zuid-Hollandse korte keten kanalen

- Producten van de Boer <https://www.productenvandeboer.com/zuid-holland.html>
- LokaLoka <https://lokaloka.nl/kaart>
- Lekkerder <https://www.lekkerder.nl/boerderijwinkels/>
- Good Food Club <https://www.goodfoodclub.nu/aanbieders/> (wordt ws nog verder uitgebreid door milieufederatie)
- Landwinkels <https://landwinkel.nl/landwinkels/>
- Support Your Locals NL <https://supportyourlocalsnl.nl>
- Hallo Boer <https://www.halloboer.org>
- Findfarm www.findfarm.nl

Regiooverstijgend opererende bedrijven

- Rechtstreeks
- Bio aan Huis
- Landzicht Biologisch
- Groene Hart Streekproducten Coöperatie
- Hoogvliet Supermarkten, verkoopt sowieso producten van de Groene Hart Coöperatie (overzichtwinkels, vooral in: Den Haag, Leiden & Groene Hart)
- Totaal Vers B2B
- Versselect
- De Kievit
 - Bezorggebied: Den Haag, Zoetermeer, Alphen aan den Rijn, Hoofddorp en Haarlem.
 - Input Sebastiaan Bos op uitvraag Rachelle:
 - wij produceren biologisch gecertificeerde groenten
 - wij vermarkten onze producten middels pakketten
 - onze pakketten worden rechtstreeks aan een paar duizend huishoudens geleverd.
 - hierbij hebben we een besteldienst.
 - onze regio is vanaf Katwijk ongeveer 25 kilometer.
 - we hebben een stevige wachtlijst en verwachten nog flink te kunnen groeien.
 - ik denk dat wij de grootste aanbieder van zijn pakketten in NL. (3500 per week)

Provinciale initiatieven die het regionale voedselsysteem stimuleren

- De Kortste Weg, project van de Zuid-Hollandse Natuur- en Milieufederatie
 - Overzicht van korte keten aanbieders in Zuid-Holland met name gericht op duurzaamheid
 - Interessante blogs over het regionale voedselsysteem
- Dichterbij Duurzaam Voedselpioniers - een initiatief van De Kortste Weg & Rechtstreeks om de impact van de korte keten beter inzichtelijk te maken <https://www.dichterbijduurzaam.nl>
- Goede Markt - Goede Waar wil met het initiatief Goede Markt een handelsplatform realiseren waar de verkoop van duurzame producten wordt bevorderd. <https://www.goedewaar.nl>

Inventarisatie per regio

We hebben contactpersonen uit 13 Zuid-Hollandse regio's vragen gesteld over de staat van het regionale voedselsysteem in hun gebied. Zie bijlage 1 voor de precieze uitvraag.

1. Goeree-Overflakkee

- Opsomming op [website iGO.nl](http://website.iGO.nl) (samengesteld door statenlid Mirjam Nelisse)
- Een aantal jaar geleden heeft een aantal boeren getracht gezamenlijk een kraam in de Rotterdamse Markthal op te starten, is mislukt. Meer info bij Hanneke de Baar van Eibaar.
- Fietsen voor m'n Eten Goeree-Overflakkee
- VELT Zuid-Hollandse Eilanden

2. Hoeksche Waard

- Overzicht streekwinkels op website VVV
- Boerderijwinkels
 - De Kikkershoek, Mijnsheerenland
 - Boerderijwinkel Hoeve Doelwyck (BIO), Nieuw-Beijerland
 - Van Herk Fruit, Heinenoord
 - Weiderund Marienhof, Westmaas
 - Westhoek Schapenbedrijf, Mijnsheerenland
 - Alexandershof, Numansdorp
- Ben en Pieters - webshop streekproducten met thuisbezorging <https://benpieters.nl>
- 123vers.nl - nagevraagd wie hun leveranciers zijn
- Supermarkten
 - De Albert Heijn in Puttershoek verkoopt boerderijzuivel van Commijs
 - PLUS supermarkten verkopen lokale producten
- Beleef het en Eet het in Strijen
- In voorjaar 2020 initiatief van Weiderund, Comijs en Kikkershoek voor Boerderijbox Hoeksche Waard, na de zomer niet voortgezet.
- Home-base van groentepakketten-bedrijven Landzicht Biologisch & Bio aan Huis. Landzicht levert ook B2B (horeca, supermarkten)
- Home-base van Hoeksche Chips/Boerderijchips
- Joost Kievit van het Hoekschewaards Landschap is het Nationaal Landschap Centrum (NLC) in Numansdorp nieuw leven aan het inblazen en heeft ook wel oor naar een koppeling met het regionale voedselsysteem.
- Ontwikkelingen bij Gemeente Hoeksche Waard m.b.t. een voedselvisie en een 'locatie' bij Oud-Beijerland?
 - Input Ageeth Visser: Er zijn plannen om op termijn in de gemeente HW een kenniscentrum, recreatief, te starten met voorlichting over de verschillende manieren van landbouw op het eiland. De gemeente is "actief" om bedrijven in beeld te brengen die lokaal "iets" doen, maar maken nog weinig onderscheid in hoe en wat.
- VELT Zuid-Hollandse Eilanden
- Wat een gaaf nieuw concept: BOERgondisch Rotterdam. Een 'buurtsuper' in de Maasstad met Hoeksche Waardse groenten, fruit, vlees en andere producten 🥔🥬. En dat niet alleen: boeren en voedselproducenten uit de Hoeksche Waard krijgen bij BOERgondisch een eerlijke prijs en de gelegenheid om te laten zien hoe ze op een verantwoorde manier ons voedsel produceren 🧑🌾🚜. Onderdeel van dit concept zijn straks ook een restaurant en het volgen van kookworkshops 🍴👨🍳. Initiatiefnemers

Jeanette Verdonk, Robert-Jan Piek en Serge Knookzijn nu op zoek naar een mooie locatie in Rotterdam.

- Vooralsnog is het een concept dat nog uitgevoerd moet worden. Maar het heeft het maatschappelijk tijt zeker mee.
- Input Jurjen Verhage en Annet Kooi-Vermeer van Gemeente Hoeksche Waard
 - Goed overzicht: Feiko van Dok (pzh), Mellany Klompe, Janneke Zevenbergen, Marianne Visser/ Dik Kruythof (Novifarm), Bas Blok (LTO), Dirk-Jan Bakker (Van Iperen)
 - Regionale ontwikkelingen, vanuit de Gemeente Hoeksche Waard:
 - HW heeft hiervan een inventarisatie uitgevoerd om op basis hiervan te werken aan een interactieve belevingskaart op gebied van voeding en boerderij- en voedseleducatie. Hier komen ook verkooppunten van lokale producten op te staan. De kaart wordt later verder uitgebreid met het aanbod van andere sectoren.
 - Roadmap to Foodlab 'Hoeksche Waard - Voedingsbodem voor de Randstad': interactief proces met ondernemers, overheden, ketenpartners, kennis- en onderwijsorganisaties adhv 3 programmalijnen: gezond voedsel en welzijn, innovatie en techniek en biodiversiteit en agrarisch natuurbeheer. Foodlab Hoeksche Waard zou eerst een fysieke locatie met een belevingscentrum worden, maar voor nu is het een netwerk van 'erven'.
 - De gemeente wil het imago van de Hoeksche Waard wat opfrissen (van Willeke Alberti naar Chantal Janzen)
 - Programmalijn agrifood van de Regio Deal ZH Delta (investeringsprogramma van LNV): businesscases Korte Ketens, netwerk van Foodlab en bodemprojecten. Mooi als er een breed regionaal assortiment tot stand komt en ook bekender wordt, nu zijn sommige producten (Hoeksche Quinoa, zoete aardappelen, palmkool) nog wat onbekend bij het grote publiek.
 - Grote wens van gemeente om collectiviteitsgevoel in de korte keten te versterken. De gemeente speelt een netwerkrol in het veld, ondernemers laten uitwisselen en leren van elkaar (o.a. van best practice van bv Hoeksche Chips)
 - Ook koppeling aan www.beleefhoeschewaard.nl, platform voor gebiedsmarketing. Onder 'Koop Lokaal' wordt het kopen bij lokale ondernemers ook gestimuleerd. Ook de dienst www.hwbezorgt.nl draagt hieraan bij.
 - De gemeente vindt dit belangrijk vanwege de duurzaamheidsdoelstellingen (CO2-reductie) en het in de lucht houden van het verdienpotentieel van de agrarische sector (inclusief het stabiel houden van de prijzen).

3. Voorne-Putten

- Overzicht verkoopplekken streekproducten op website [Op Voorne Putten](#)
- Belangrijk initiatief 'De Proefschoor', een samenwerkingsverband van boeren dat aan supermarkten op het eiland leverde, is begin 2020 gestopt.

- 'Boeren en Tuinders Voorne-Putten' promoot de boerenstand op het eiland <https://boerentuinders.nl/>
- Boerderijwinkels & Huisverkoop
 - Vers van Voorne, Tinte <https://www.versvanvoorne.nl/winkel/>
 - Hof van Heden, Geervliet <https://www.facebook.com/LugtenburgLandbouw/>
 - Boerderijwinkel Zevenbergen in Zuidland, ook: Kratje Koekendorp <https://www.boerderijwinkelzevenbergen.nl>
 - Landwinkel Klok, Vierpolders <https://landwinkelklok.nl>
 - Biowinkel De Doornhof, Rockanje
 -
- Activiteiten
 - December 2020 Verlichte Boerderijenroute <https://boerentuinders.nl/verlichte-boerderijenroute/>
- VELT Zuid-Hollandse Eilanden

4. Drechtsteden

- Overzicht lokale makers op website [VVV Dordrecht](#)
- Overzicht initiatieven op <http://www.stadslandbouwdordrecht.nl> (niet helemaal actueel)
- Drechtstadsboer
- Werkgroep Voedsel bij Platform Duurzaamheid Dordrecht
- Stadslandbouwkas De Grote Beer
- De Groenten van Cors, Groentekratje van Boerderij De Zuidpunt
- Groeituinten Dordrecht
- Input Dalila Said van Stichting Het Eetschap
 - In samenwerking met Drechtstadsboer en ik eet cultuur starten we in het voorjaar van 2021 met een nieuwe editie van Wortel Schieten. Met Wortel Schieten brengen we nieuwe Nederlanders, studenten en agrariërs samen om te werken aan lokale voedselvraagstukken. We benutten de kennis uit verschillende culturen en kijken vanuit verschillende perspectieven naar de vraagstukken die er liggen. Tegelijkertijd draagt het bij aan het 'wortelen' van nieuwe Nederlanders in Nederland. Meer info over het project vindt je op onze website. In Dordrecht gaan deelnemers onderzoeken welke buitenlandse gewassen in een leegstaande kas van de Oude beer geteeld kan worden. De gewassen gaan we profeteren en de deelnemers ontwikkelen er toepassingen voor.
- Input Robert Klaassen van Drechtstadsboer
 - Stichting Steunpunt [Drechtstadsboer](#) (hierna te noemen Drechtstadssboer) is een lokaal platform, een regionaal netwerk en een landelijke projectorganisatie voor duurzame landbouw en korte ketens.
 - Drechtstadsboer is aangehaakt bij de koplopers in de voedseltransitie, met wie de stichting in uiteenlopende landelijke netwerken als een spin in het web verbonden is. Drechtstadsboer is begonnen als burgerinitiatief in 2014. NGO Drechtstadsboer stelt zich ten doel de stadslandbouw te professionaliseren, stad-land relaties te verbeteren en de korte keten op te schalen. Aldus de oprichtingsakte.
 - Met de meerjarige ondersteuning van de provincie heeft Drechtstadsboer de aanzet gegeven tot vele en diverse

voedseltransitie initiatieven. Zoals daar zijn: jaarlijkse duurzame conferenties, 'high-end' korte keten diners voor bestuurders met sprekers en professionals, twee handelsmissies Zuid-Holland/ Gelderland vice versa, Stadslandbouwdag Eiland van Dordrecht 2018, 3 daagse Boer-Burger Dialogen. Drechtstadsboer geeft twee maal jaarlijks een nieuwsbrief uit, vlogt en blogt. Op de website, facebook en youtube van Drechtstadsboer vind de bezoeker onze [filmpjes](#).

- Drechtstadsboer platform, neemt vanaf 2014 actief deel aan DuurzaamDoor/ Stadslandbouw Nederland, is mede-oprichter van Vereniging CSA Netwerk Nederland (gemeenschapslandbouw), is pionier lid van de Transitie Coalitie Voedsel en gewezen Voedsel Anders kernteamlid tussen 2014 en 2020.
- Drechtstadsboer doet actief mee met diverse klankbordgroepen van het Ministerie van EZ en het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid, het Ministerie van LNV en het platform kringlooplandbouw, het Ministerie van BZ en de Right 2 Challenge.
- Projectenlijst Drechtstadsboer Afgerond & Lopend
 - **“Groenekratje”**. Samen met De Groeituinten en Zorgboerderij De Zuidpunt, Eiland van Dordrecht, heeft Drechtstadsboer in 2016 het initiatief genomen om de CSA/ groentenabonnement Vereniging Groenekratje' op te richten. Drie seizoenen achtereen was Vereniging Groenekratje fysiek aanwezig op regiomarkten, festivals en streekdagen. De opvolger van Groenekratje heet Groenten van Cors, naar de eigenaar van de zorgboerderij. De vraag naar de producten overtreft momenteel de vraag. Reden voor de ondernemer om op te schalen en op hulp een beroep te doen.
Status: Eind 2020 telt Groenten van Cors 10 afhaalpunten in 3 Drechtsteden.
 - **“Food Community Drecht-Stad.”** Samen met Rechtstreex directeur Maarten Bouten heeft Drechtstadsboer in 2017 in het initiatief genomen tot de start van Rechtstreex Dordrecht. Te beginnen met drie afhaalpunten: Stadsboerderij NME Weizigt, Bed & Breakfast De Eikenhof, DOOR culturele broedplaats. In 2019 loopt het door de provincie gesteund samenwerkingsproject af. Rechtstreex Dordrecht maakt 2020 coronajaar eigenstandig een grote groei door. Blue City Ifund stelt medio 2020 voor doorontwikkeling van het concept daarbovenop substantieel geld ter beschikking.
 - **“Proeftuin Community Drecht-Land.”** Samen met Zorgboerderij De Zuidpunt, Dordrecht, en zorginstelling Het Spectrum, Dordrecht, heeft Drechtstadsboer in 2018 een zogenoemde POP aanvraag (programma plattelands ontwikkeling) ingediend bij de provincie Zuid-Holland om de groei en professionalisering van de korte voedselketen zorg-boer aan te jagen. Halverwege de rit, stapt Het Spectrum uit het consortium. Stichting Diverz Welzijn Zwijndrecht neemt de rol van maatschappelijke partner over. De behaalde resultaten van dit project dat begin 2021 opgeleverd wordt, worden t.z.t. gedeeld middels een publicatie

- **“Onze Stad Ons Voedsel”** is de werktitel van een tot in de puntjes voorbereid driejarig programma onder leiding van o.a. de Galway Universiteit Ierland en het Technology Instituut Aarhus uit Denemarken door wie Drechtstadsboer op buitenlandse voordracht uitgenodigd is als landpartner voor Nederland. Ondanks de voldoende score viel ons project niet in de prijzen.
- **“Zorg om Voedsel”**. Samen met Stadsboerderij Caetshage en Stichting Linge’s Zorglandgoed heeft Drechtstadsboer in 2019 het initiatief tot het opstellen en indienen bij de provincie Gelderland van een aanvraag (programma plattelands ontwikkeling), met als doel het de productie van streekproducten in een korte keten voorziening te koppelen aan de afname door zorg- en welzijnsinstellingen. Naar het zich laat aanzien, werpt de pilot vruchten af.
- **“Gezond Lokaal Gelderland”**. Hybride webinar / masterclass aangeboden door Zorg om Voedsel met medewerking van Puur Betuws. Bijzonder geslaagd evenement, geprogrammeerd en gerealiseerd door Drechtstadsboer. Een combinatie van een masterclass met prominente sprekers over voedsel, voeding, gezondheid en korte keten opbouw van onderop.
- **“Dutch Food Week 2020”**. Drechtstadsboer heeft met het afgelasten van het fysieke programma op het Stadhuisplein Rotterdam in korte tijd met succes een online programma geïmproviseerd om diverse korte keten initiatieven uit de Drechtsteden onder de aandacht van het landelijk publiek te brengen.
- **“Wortel Schieten”**. Voor 2021 is het project Wortel Schieten in voorbereiding: een inclusief participatieproject met oude en nieuwe Nederlanders: door samen te telen en te eten. Wortel Schieten is een initiatief van Het Eetschap in samenwerking met Stadslandbouwkas De Oude Beer en Ik Eet Cultuur. Met dank aan DOEN.
- **Van alle genoemde projecten vind u relevante verwijzingen, links, documenten op de website van Drechtstadsboer.nl**

5. Alblasserwaard

- Overzicht streekwinkels op website VVV
- Symbiose Boeren Noordeloos
- Input van Laura Stolk van KnowWhy op uitvraag Rachelle
 - Als KnowWhy zijn wij betrokken als coördinator van het Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Dit platform aan maatschappelijke organisaties zet elke paar jaar een nieuw thema centraal. De komende tijd is gekozen voor het thema ‘Voedsel in de Regio’. Normaal is het uitgangspunt hierbij om ontmoetingen te organiseren, maar met de huidige maatregelen zijn we hier creatief geweest.
 - Op dit moment zijn we bezig met de productie van een documentaire rondom dit thema. In deze documentaire belichten we verschillende invalshoeken op dit thema: korte ketens, biologisch vs gangbaar, transitie door de tijd heen, producenten, consumenten, agrarisch natuurbeheer e.a. Het idee is dat we met een aantal personen kijken de ontwikkelingen rondom voedsel en hoe zij

daar naar kijken en mee omspringen. Hoe de regio zich ontwikkeld heeft hierin en hoe de toekomst er uit zou kunnen zien. Het idee is dat de kijker na het zien van de documentaire bij zichzelf te raden gaat, hoe hij of zij hier zelf in staat.

- In de documentaire hebben wij bijvoorbeeld het initiatief LEV Lokaal, Fietsen voor mijn eten, gangbare en biologische boeren, Feedbackfarm en nog een aantal anderen invalshoeken zitten. In aansluiting op de première van de documentaire willen we ontmoetingsavonden gaan organiseren in 2021 om zo ten einde samen wellicht tot mooie projecten en of aanzet tot beleid kunnen komen, rondom dit thema.
- Het gebiedsplatform heeft hiervoor ook subsidie ontvangen van de Provincie Zuid-Holland en daarbij hopen wij ook in de toekomst hierop aansluiting te vinden bij de Voedsel families.
 - De gemeente is hier niet echt een onderdeel in, onze ambitie vanuit het platform is wel de gemeente hierin handvatten te geven om er beleid op te gaan maken. In het verleden heeft het Gebiedsplatform dit al gedaan met het VAB Beleid (Vrijkomende Agrarische Bebouwing) en die handschoen is door de gemeente opgepakt en daar is nu recentelijk beleid op aangenomen door de gemeenteraad. Een dergelijke beweging zouden we natuurlijk zeker ambiëren.
- Input Nelia Slob van Symbiose Boeren op uitvraag Rachelle
 - Personen met overzicht: Symbiose Boeren, Louisa Broens en Marc Trouwborst van de gemeente Molenlanden wel overzicht hierop. Louisa is accountmanager bedrijven bij de gemeente Molenlanden en Marc is betrokken bij de toekomstvisie agrarische economie. Daarnaast heeft den Hâneker ook wel een overzicht verwacht ik.
 - Afzetpunten:
 - Boerderijwinkels en huisverkoop zie je toe nemen. Ook wat stalletjes langs de weg.
 - Bv schapenkaas in Langerak bij vd Dool langs de weg een kar.
 - Boerencoöperatie is Symbiose
 - Er is een initiatief in Hardinxveld Giessendam wat betreft bezorging streekproducten maar daar heb ik geen verdere info over.
 - In Arkel is een biologische fruitboomgaard in beheer bij vrijwilligers . Deze boomgaard is verpacht door de gemeente Molenlanden.
 - Fruit wordt verkocht via verschillende kanalen o.a de wereldwinkel in Arkel.
 - Er is bij de gemeente Molenlanden een nieuwe aanvraag ingediend om grond beschikbaar te stellen voor een gezamenlijk initiatief van een oogsttuin.
 - Er loopt ook een gesprek met de gemeente Molenlanden over de aanplant van een voedselbos.
 - Het gebiedsplatform Alblasterwaard/Vijfheerenlanden gaan het thema voedsel ook verder uitwerken.
 - Zelfkazende boeren,
 - Jumbo Molenaarsgraaf niet hier wel actief een rol in.
 - Ontwikkelingen in het gebied:

- Voedsel staat op de agenda bij de gemeente Molenlanden. Een eerste inventarisatie is er geweest van verschillende initiatieven en ideeën. Vervolgstappen zijn nog niet genomen maar wellicht in combinatie met andere initiatieven willen ze hier verder mee aan de slag.
- Het netwerk wat ik voor nu ken is den Hâneker en vanaf volgend jaar gaat de website “bezoek Gerrit” online gekoppeld aan een magazine als vervanging van het magazine polderleven.
- Er is een facebookgroep boerderijproducten eigen verkoop waar je als producent aan kan deelnemen en waar onderling veel advies en ervaring wordt gedeeld. Dit is een landelijke facebookgroep.
- Nodig om het regionale voedselsysteem een stapje verder te brengen.
 - Verweving in onderwijs en gezondheidszorg met name de preventie.
 - Meer voorlichting naar de consument, mogelijk ondersteund vanuit de overheden.
 - Aan de andere kant meer uitwisseling van ideeën en initiatieven en mogelijke samenwerking tussen groepen ondernemers en consumenten.
 - De verbanden worden op dit moment nog niet heel sterk gelegd.
 - De individuele consument kiest wel vanuit diverse achtergronden bv gezondheid, klimaat etc.
- De uitwerking visie agrarische economie van de gemeente Molenlanden biedt ook kansen om deze thema's te benoemen en uit te werken. Gemeente wil boeren ondersteuning bieden.

6. Krimpenerwaard/Gouda

- Uitgebreid overzicht op In de Krimpenerwaard (inclusief Foodkaart & Rechtstreeks afhaalpunten)
- Nieuwe Voedsel familie Krimpenerwaard olv Arike Mijnlief
- Support Your Locals Krimpenerwaard
- Input Arike Mijnlief n.a.v. uitvraag Rachelle
 - Verder spreken: Drees Peter vd Bosch & Henny de Jong (gemeente Krimpenerwaard)
 - Afzetcategorieën:
 - Lijst FoodKaart Krimpenerwaard
<https://www.indekrimpenerwaard.nl/eten-drinken/streekproducten>
www.Fietsenvoormijneten.nl/krimpenerwaard
 - Er is een poging gedaan door 3 boeren om een melkcoöperatie op te richten, dit initiatief is niet verder gebracht. Ik weet de ins & outs hier niet precies van.
 - Tuin Zonneroosje (Lekkerkerk) zelfpluktuin
Fruitplukdagen De Lekbongerd (Schoonhoven)
Contacten met Stichting Ondergrond en Herenboeren i.v.m.
Voedselbos Krimpenerwaard (in onderzoek).
Fietsenvoormijneten.nl/regio Krimpenerwaard en actieve
Facebookgroep <https://www.facebook.com/groups/688231518287342>
Voedselmenukaart wordt geïnventariseerd door Ilonka Cirk in de

Krimpenerwaard (Jonglereneten)

Initiatief voor informatieverstrekking & workshops t.b.v. minima 'Kies voor het maximum met een minimum'

- Producenten van boerenkaas tot wild uit de polder en van chilipepers tot honing en nog veel meer uit de Krimpenerwaard worden steeds beter gevonden door horeca en cateraars.

Lokale supermarkten zoals de Plus in Schoonhoven hebben meerdere producten in hun assortiment.

Eieren van Stolweitjes uit Stolwijk zijn in bijna iedere lokale supermarkt te vinden maar ook regionaal.

Biologische geitenkefir van De Bonte Weide zelfs tot bij Ecoplaza landelijk in het schap.

Ongeveer 7 producenten leveren aan Rechtstreex; er zijn nu 5 afhaalpunten en de 6^e wordt onderzocht.

In Gouda zijn nu 2 afhaalpunten van Rechtstreex.

Streekproducten uit de Krimpenerwaard promotie via The Meltingshop d.m.v. shop-in-shop is in voorbereiding

- Wat speelt er in de regio verder?
 - Gemeente werkt mee aan stimulering lokaal voedsel en steunen ook het nieuw initiatief Voedsel familie Krimpenerwaard.
 - Voedsel familie Krimpenerwaard zit in de inventarisatiefase; hierin worden ook de dwarsverbanden gelegd met andere organisaties en maatschappelijke thema's.
 - Daarnaast is er de Proeftuin Krimpenerwaard www.proeftuinkrimpenerwaard.nl
 - Stichting WaardZaam www.waardzaam.nl
 - Natuur en vogelwerkgroep Krimpenerwaard www.nvwk.nl stimuleren biologische productie
 - Stichting WaardTafel i.o. hebben lokaal voedsel als één van hun aandachtspunten. De WaardTafel is een voortvloeisel uit de Visie Krimpenerwaard (o.l.v. Riek Bakker) en Panorama Krimpenerwaard
 - De Streekwinkel Krimpenerwaard naar voorbeeld organisatie Wereldwinkel is in onderzoek.
 - Uitwerking plan Krimpenerwaard Hub & Bezorgdienst lokale producten i.s.m. Rechtstreex.
 - Er is een groepje producenten die met elkaar op Rotterdamse oogst staan.
 - En er is een aantal ondernemers die de support your local box Krimpenerwaard verzorgen. Na een tijdelijke stop komt er nu een Sint & Kerstbox.

7. Rotterdam

- Initiatieven
 - Rotterdamse Oogst

- Homebase van Rechtstreeks, hebben recentelijk een flinke investering bij ifund opgehaald.
- De Buurtboer & De Buurtwinkel <https://shop.debuurtwinkel.nl> (de Buurtboer levert nu ook streekproducten aan consumenten) - RE: Na check webshop blijkt dat de producten niet lokaal zijn.
- Support Your Locals 010
- Groenten zonder Grenzen - RE: gaat eigenlijk niet over lokale producten, maar over armoede en het tegengaan van verspilling
- Herenboeren Rotterdam - locatie Vlinderstrik & locatie Vlaardingen in opstart
- Op en Top Rotterdam - leveringen van streekproducten aan zakelijke markt
- Stadsboerin Rotterdam bij Natuurtalent Schiebroek - CSA & Zelfoogsttuin <https://stadsboerinrotterdam.nl> (nu 80 monden, wil in 2021 naar 120)
- Diverse afhaalpunten van Landzicht Biologisch
- BioBulkBende Voko - RE: in eerste instantie gericht op bio en houdbaar, niet op lokaal
- <https://nultienbox.nl>
- Gemeente Rotterdam doet weinig/niets aan korte keten, is een wereld van verschil met de tijd van wethouder Alexandra van Huffelen die in die tijd handelsmissies naar de omliggende waarden organiseerde voor Rotterdamse ondernemers.
 - Focus bij gemeente qua voedsel ligt op gezondheid, middels <https://gezond010.nl>
 - Rotterdam participeert wel in de City Deal Voedsel, maar hierbij ligt de focus dus niet op de korte keten, maar op gezondheid > <https://citydealvoedsel.nl>
 - Het Rotterdam Food Cluster richt zich vooral op het grotere voedselsysteem > <https://www.rotterdamfoodcluster.com>
- Onderzoeker/antropoloog Vincent Walstra (Universiteit Leiden) deed in 2019 en 2020 ihkv het Food Citizens project onderzoek naar o.a. de Rotterdamse Oogst en andere Rotterdamse voedselinitiatieven <https://www.universiteitleiden.nl/en/foodcitizens>
Vincent stuurde deze twee overzichten van:
 - Maaltijdinitiatieven in Rotterdam waar gezamenlijk wordt gegeten of eten wordt uitgegeven.

GroenteZonderGrenzen
Keju Kitchen
BuurtBuik Rotterdam
Hutspot Hotspot Lombardijen & Krootwijk
Het Wijkpaleis
House of Hope Katendrecht
House of Hope Tarwewijk
In de Gouwstraat (Bijbel inloophuis)
Inloophuis de Boei
Eethuis Pauluskerk
Thuis in West (Zorgvrijstaat West)
Hoekpandje (Zorgvrijstaat West)

Buurtatelier (Afhalen)
Tafel van Zeven
Pluspunt Rotterdam
Schiezicht (Schaffen aan de Schie)
Buurtsteunpunt (Leger Des Heils)
Gaarkeuken Rotterdam (Wijkrestaurant Steengoed)
Gaarkeuken Rotterdam (Wijkrestaurant Aan de Vliet)
Gaarkeuken Rotterdam (Wijkrestaurant Bij de Hef)
Bio Bulk Bende/Pension almonde
The Innercity Project @ Wijkgebouw De Bron
De Brandaris
Adventkerk Rotterdam Noord
Koken met de Wijk
Huizen van de Wijk
Sweetie Mama @De Nieuwe Gaffel
De Buurthap @De Nieuwe Nachtegaal
Resto's van Harte
HVDW De Popelier
Zadkine Vreewijk
Onzeker of actief
BuurthapperT (Buurtwerk)
Food For Life (Hare Krishna)
Thuis in West
Het Buurtatelier
Oostervant
Spoortuin
Onzeker of 'past' binnen Voedselkaart
Zero Foodwaste Rotterdam
De Wijkkeuken van Zuid (Catering)

- Stadstuinen in Rotterdam waar lokaal voedsel wordt geproduceerd.

GroenGoed
<i>Vredestuin</i>
<i>Vredestuin Noord</i>

<i>Wilgenplantsoen</i>
<i>Bloklandtuin</i>
<i>Bergwegplantsoen</i>
<i>Tuin op Hofbogen</i>
<i>Eetbaar park Pompenburg</i>
Rotterdamse Munt
Dakpark
Dakakker
Stadsgeneeskunde
<i>Jalonplein</i>
<i>Regenboog</i>
<i>De Arend</i>
<i>Oleanderplein</i>
Wollefoppengroen & Co/Taka Tuka Tuin
De Voedseltuin
Buurtmoesetuin Crooswijkerzand
Hefpark
Botanische Tuin Afrikaanderwijk
Spoortuin
Tuinderij de Es
Essenburgsingel
Natuurstad
<i>De Enk</i>
<i>Tamarinde</i>
<i>Vreelust</i>
<i>Geelkruid</i>
<i>Lieven de Key</i>
<i>Pietersdijk</i>
<i>Scottstraat</i>
De Pluktuin
Tuin op de Pier
Voedselbos Kralingen
Buurttuin Het Zwembad
De Groene Oase

- Input van Dymphie Brouwer
 - Personen met overzicht: Misschien nog Sanne Zwart?
 - Voor zover ik weet is er geen duidelijke, up to date inventarisatie. Je kunt de initiatieven bijvoorbeeld vinden op kaarten van veel verschillende websites, maar dit is erg verspreid.
 - Belangrijkste ontwikkelingen
 - Boerderijwinkels & huisverkoop: Zeker in het begin een enorme groei door covid-19. Vraag is gestegen. Ik denk doordat consumenten er meer bij stil staan waar hun producten vandaan komen en omdat boerderijwinkels leuke uitjes zijn. Ik weet niet of de vraag nog steeds zo groot is.
 - Korte ketenbedrijven: Ook hier bij de Rotterdamse Oogst een enorme groei. Onze social media kanalen zijn ontploft de afgelopen tijd. We merken dat er veel meer interesse is en je merkt het ook aan het publiek op het Noordplein. Het is iedere week druk. Ook ons aanbod groeit. We hebben gemiddeld iedere week 2-3 nieuwe deelnemers op de markt staan. Daarnaast is Rechtstreeks natuurlijk ook enorm gegroeid!
 - Burgerinitiatieven: Ik heb ook het gevoel dat deze initiatieven groeien. Herenboerderij de Vlinderstrik zit natuurlijk al vol en ze zijn nu bezig met een tweede locatie. Daarnaast heb ik nu contact met Onze Markt. Ze zijn bezig met het bouwen van een nieuwe community bestaande uit consumenten. Ze willen consumenten verenigen, zodat ze weer meer de baas worden over voedselproductie en samen producten naar de supermarkt kunnen brengen. Prijstransparantie is de kern.
 - Foodservice: Voor horeca en catering is nu natuurlijk een groot deel weggevallen. De impact is groot. De afgelopen tijd zijn meerdere horecaondernemers een afhaalpunt bij ons op de markt gestart. Om toch hun bereik te kunnen vergroten.
 - Overige ontwikkelingen: Ik weet dat Pauline Schouwenburg was gevraagd door de gemeente om te kijken of ook lokale producten op de gemeentelijke markten (zoals Afrikaanderplein) verkocht kunnen worden. Ik weet niet hoe dat er nu voor staat. Ik heb nog altijd het gevoel dat er veel borrelt. Om het verder te kunnen brengen zou een goede campagne heel mooi zijn. Ik geloof dat een groot deel van het publiek (dat al interesse heeft in lokale/duurzame voeding) al hebben bereikt. Het zou heel mooi zijn als we nu een breder publiek bereiken. De afgelopen maanden hebben daarin volgens mij al een zetje gegeven.
 - Update Pauline: dit project is door de coronacrisis stilgezet.
- Pauline Schouwenburg van De Platte Stad werkt aan een magazine met lokale foodie tips voor Rotterdam. Ook organiseerde zij de afgelopen twee jaar debatten voor Rotterdamse Nieuwe over voedsel en de stad. Bekijk [hier](#) een overzicht.
- Input van Lucas van Zuijlen van Herenboeren Rotterdam:
 - Wat ik nog uit mijn blote hoofd kan bedenken is Stadskas (Blijdorp), Natuurtalent (Schiebroek), uiteraard BlueCity, voedselbos Vlaardingen, de wijnboerderij (ligt even stil, wij hebben een vinoloog naar de nog aanwezige ranken verwezen) en onze eigen Oogst-Met-Mij-Mee Tuin hier in de Agniesebuurt (van maart t/m oktober kookt Pinar Coskun op zaterdag een

veganistisch lunch uit eigen tuin voor iedereen die mee wil eten/oogsten). Aan begin en eind zijn er 2 soortgelijke tuinen die activiteiten organiseren, je kent Karin Padmos, Rutger Henneman en Daniel Opbroek (van Stichting GroenGoed) vast wel.

- Op Zuid zijn vooral Paul en Lara (van Herenboeren Rotterdam) actief en hebben ondermeer contact met Zegenhoeve (onderdeel van Buitenland vR, momenteel een tender voor nieuwe ideeën voor gebruik, wij doen mee). Landgoed Ziedewij en De Kleine Duiker (ook daar dingen we mee naar samenwerken/inrichten als hb).
- Verder zijn er veel lokale initiatieven rondom bijen: Honey Highway, BeetheCity en onlangs zijn we benaderd door studenten van WKA die in het voorjaar een evenement oid willen organiseren. Hun initiatief heet BeeTheCity010.

8. Overig Rijnmond

(Albrandswaard, Barendrecht, Ridderkerk, Hoek van Holland, Vlaardingen, Maassluis, Schiedam)

- Reactie Suzanne Stolk uit Maassluis op mail Rachelle 12/11 (zie bijlage 1)
 - Dit is wat ik kan melden voor de Watwerweggemeenten (Maassluis, Vlaardingen, Schiedam), stukje Westland, Midden Delfland, Hoek van Holland, Voorne Putten:
 - Mirjam Warnaars van Hoeve Avondrust: info@hoeveavondrust.nl zou je nog kunnen benaderen. Heeft streekwinkel met eigen jams e.d. in Vlaardingen en verkoopt daar "onder de hooijberg" ook groenten uit de regio, is sinds dit voorjaar ook Rechstreex afhaalpunt enz. Kent veel lokaal producerende collega's en is al jaren bezig om producten uit de streek samen te brengen en te promoten
 - Boerderijwinkels & huisverkoop
 - - Hoeve Avondrust in de Zuidbuurt/Vlaardingen:
www.hoeveavondrust.nl /
<https://www.facebook.com/StreekproductenBoerderij>
 - - Het Poldervarken. Van de dochter van Mirjam Warnaars. Varkens woonden eerst bij Hoeve Avondrust, toen ergens in een bosje in Delfgauw meen ik. Nu wordt weer een nieuwe omwroet plek gezocht.
 - Verkoop via website, Hoeve Avondrust en Boerderij Landlust:
<https://www.poldervarken.nl/vleespakketten/>
 - - Hoeve Rusthoff, Vlaardingen, verkoop eigen vlees en zuivel:
<https://www.hoeverusthoff.nl/>
 - - Zuivelboerderij van Winden in Schipluiden:
<https://www.zuivelvanwinden.nl/>
 - - Boerderij Landlust, Schipluiden, vlees, eieren, zuivel:
<https://www.boerderij-landlust.nl/onze-producten/>
 - - Winkel bij OpHodenpijl/Schipluiden:
<https://ophodenpijl.nl/restaurant/winkel/>
 - - Bavette Farmshop, Maasland, verkoop eigen vlees:
<https://www.bavettefarmshop.nl/welkom/>

- - Boer Pait aan de Polderhaakweg, Hoek van Holland. Groenten van eigen land en van anderen, ook honing en fruit in boederijwinkel: <https://findfarm.nl/locaties/193/> / <https://www.facebook.com/eetvanpait>
 - Loopt als een trein sinds corona: <https://www.ad.nl/westland/het-loopt-storm-bij-boer-pait-de-gekke-begon-op-een-vrijdagochtend~af2592bc/>
 - - Fietsen voor mijn eten, alle stalletjes en meer, in Westland en wijde omtrek: <https://www.fietsenvoormijneten.nl/regio/westland/>
 - - Voorne Putten: vond dit overzicht: <https://www.opvoorneputten.nl/streekproducten/>
- Korte keten bedrijven & boerencooperaties
 - - Rechtstreek in Vlaardingen en Schiedam
 - - Midden Delfland, Farm I See in Schipluiden, vitaliteitboxen of streekkistjes op maat: <https://farm-i-see.nl/>
 - - Westland, Boeregoed: webwinkel: <https://www.boeregoed.nl/shop/> en Farmshops o.a. bij tuincentra: <https://www.boeregoed.nl/farmshops/>
 - - Westland, Beleef Biobox: <https://be-leaf.nl/beleven/beleefbio/>
- Burgerinitiatieven
 - - Voedselbos Vlaardingen, wat er aan productie is wordt verwerkt en verkocht op open dagen en marktjes.
 - Is beweging gaande om op ten duur met voedselbos initiatieven in ZH eigen productenlijn op te zetten. Op korte termijn worden als eerste pilot gezamenlijk kerstpakketten geproduceerd.
 - - De Maatwerk Moestuin in Maassluis, kleinschalig initiatief met verkoop in de tuin: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1632333063608307&id=527591360749155
 - - Stadslandbouw Van Ruytenburg in Vlaardingen, soms een verkoopmiddag en een jaarlijkse streekmarkt. Maar functioneert meer als gemeenschappelijke volkstuin is mijn indruk <http://stadslandbouwvanruytenburch.nl/>
 - - ik hoor geruchten over een Herenboederij in de buurt van Vlaardingen..!
 - - CSA in oprichting: <http://permacultuurhellevoetsluis.nl/>
- Leveren B2B
 - Er wordt af en toe vanuit Natuurgood Ziedewij en Voedselbos Vlaardingen voedselbos-catering verzorgd door Marly Bonten en Anja van Krimpen. Verder heb ik hier geen zicht op, misschien dat Jan Bronswijk van bakkerij Hoeve Biesland meer weet, hij levert volgens mij ook aan restaurants.
- Wat speelt er verder in de regio?
 - In Midden Delfland was de gemeente actief met CittaSlow, maar daar hoor ik niks meer van. In het Westland is en blijft men natuurlijk trots doorproduceren voor de wereldmarkt en blijft Boeregoed haar best doen voor "sociaal en lokaal", ze zijn ondertussen meen ik al 3 keer

van kas verhuisd (als het niet meer is) omdat regels het gebruik van een kas voor dit soort initiatieven in de weg staan.

- In Maassluis en omliggende gemeenten is er voor zover ik weet geen aandacht voor dit thema vanuit de gemeenten, door gebrek aan ambtelijke capaciteit denk ik. Maar ook geen burgerinitiatief. Wat ik merkte bij de start van corona is dat veel mensen graag willen, maar niet weten. Op een Maassluis Corona help elkaar-FB pagina werden vragen gesteld of je in de buurt ook eten bij de Boer kon kopen? In Maassluis is nu initiatief vanuit gemeente voor samenbrengen van inwoners die "iets willen met duurzaamheid". Daar zal ik uiteraard op dit thema het voortouw nemen ;-)
- Wat is nodig?
 - Een provinciale website waar per regio alle korte keten-mogelijkheden zijn te vinden zou zeer welkom zijn, met daarbij een vette campagne met vooral veel reclame op straat en op bus/trein/metro-stations. Maar ook open dagen en andere leuke evenementen.
 - Nu met de thuiswerkcultuur die gaat ontstaan, staan volgens mij alle lichten op groen om door te pakken!
 - Hoewel de supermarkt natuurlijk aantrekkelijk blijft voor veel mensen. Dus mijn hoop is gevestigd op Rechtstreex die de logistiek al ontwikkeld heeft waarmee hopelijk op ten duur, minimaal in de grote steden, een Streeksuper-keten kan komen.
 - Zelf halen we de boodschappen bij Rechtstreex en Barry gaat eens per week flink shoppen bij het bio-supertje De Vlierstee in Vierpolders, hij werkt nu in Hellevoetsluis.
- Reactie Wiard Visser van De Buytenhof op mail Rachelle 12/11 (zie bijlage 1)
 - Mensen met overzicht:
 - 1: de Rijnmondregio is natuurlijk heel groot en er speelt heel veel. Bij ons in het Buytenland van Rhoon is Bert Wiltschut (van de gebiedscoöperatie het Buijtenland van Rhoon) bezig met het zoeken naar afzetkanalen voor de producten die geteeld worden ten dienste van de biodiversiteit. Succes daarin is onder andere de teelt van brouwergerst voor de Vaanbrouwers uit Barendrecht en baktarwe voor bakkerij Pot. (Bert@buijtenland-van-rhoon.nl)
 - De familie Visser uit Strijen die bio boerderij Landzicht runt timmeren ook nog steeds hard aan de weg.
 - Ik zit zelf samen met Jeroen van der Kooij in een Pop-3 project "van Kool naar Kimchi" waarbij het doel is om teler, verwerker en handel samen te laten werken door de vraag uit de markt en het aanbod van de telers beter op elkaar te laten aansluiten. Dit project wordt geleid door Mariëtte Stolk(info@oorsprongconsult.nl) en Pepijn Rijks(pepijn@foodunionrotterdam.nl)
 - Initiatieven:
 - Volgens mij zijn er niet zo heel veel nieuwe initiatieven in deze regio. Ik zie vooral dat de initiatieven die er al waren een stuk volwassener geworden zijn. Zoals Rechtstreex en de Oogstmarkt.
 - Wat speelt er in de regio:

- Hier speelt nog steeds vooral de ontwikkeling van het Buitenland van Rhoon, daarin staat de combi landbouw, natuur en recreatie centraal. We merken wel dat het combineren van die functies is een relatief klein gebied(600ha) al snel tot verdringing leid.
 - Bij de gemeente Albrandswaard merk ik niks van een visie op korte ketens. Op zich vind ik dat ook niet zo erg hoor, laten we dat maar lekker zelf uitzoeken
 - Reactie van Leendert Wesdorp, zelfstandig food-adviseur en wijkchef van Rechtstreeks Smitshoek in Barendrecht
 - Initiatieven
 - Natuurgoed Ziedewij <https://www.natuurgoedziedewij.nl>
 - De bloemenboerderijboer (ongeveer de laatste fruitteler in de gemeente Rotterdam): <http://www.bloemenboerderijboer.nl/>
 - De boerderijwinkel van Barendrecht:<https://www.boerderijwinkeldorpzicht.nl>
 - Kwekerij Booij van Anton en Anne Booij in Barendrecht: <https://www.facebook.com/Kwekerij-Booij-276870935826475/about/>
 - De Rijsoordse molen: <http://rijsoordsemolen.nl> en de molen van Charlois op de Zandweg: molen-de-zandweg (heeft geen eigen website, maalt meer als demonstratie geloof ik)
 - Imkers: er zijn een tweetal imkers aan de Charloisse lagedijk die honing verkopen
 - Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon
 - Wat Wiard niet noemt is dat de boeren in dit gebied bezig met de transitie naar natuurinclusief boeren en veel van de boeren in dit gebied tussen Smitshoek en Rhoon vanuit hun boerderij verkopen. Gert van Herk zie je al op de Rotterdamse oogst staan , Adjan Vos verkoopt aan huis <https://vossenburgrhoon.nl/verkoop/> , Cokkie en Leo Kooijman ook etc etc.
 - Bert Wildschut is bezig namens de coöperatie om alternatieve afzetkanalen/verwerkingsmogelijkheden te zoeken, waar "lokaal" en "natuurinclusieve teelt" meer opleveren dan de standaard bulkmarktprijs
 - Peter Bienefelt (atelierdupain.nl) werkt samen met bijvoorbeeld boeren uit de Veluwe om tot verbeterde broodconcepten te komen, gebaseerd op oude broodgranen. Is wereldkampioen bakken, en traint bakkers en geeft ook workshops (oa. aan rechtstreeks klanten)
 - Door de transitie naar anders boeren staan een paar boerderijen leeg, waarvoor een nieuwe bestemming wordt gezocht door de coöperatie. Dit geeft de mogelijkheid (al ligt dat soms nogal lastig) om naast productie ook lokale verwerking van de opbrengst te realiseren, of zoiets als hereboeren te vestigen.
 - Probleem is daarbij de schaal en de afzetmarkt.
 - Ontwikkelingen in de regio

- Net zoals Wiard zegt over Rhoon, zie ik weinig/geen belangstelling in de gemeente Barendrecht in lokaal, circulair etc rondom voedselproductie. Barendrecht als gemeente is heel actief is in het opstoten van Barendrecht in de vaart der volkeren met de grote veilingen en logistiek rondom groente en fruit in Nederland en de ontwikkeling van het nieuwe logistieke centrum in de Reijerswaard. Met Bakker Barendrecht wordt vanuit de gemeente de totale logistiek voor AGF van Albert Heijn verzorgt. Helaas zit daar heel weinig lokaal voor lokaal bij.
- Rotterdam Food cluster: <https://www.rotterdamfoodcluster.com> met Amalia Oei als coordinator. "Rotterdam Food Cluster stimuleert werkgelegenheid, ondernemerschap, innovatie en samenwerking binnen de regionale foodsector. Wij stimuleren en ondersteunen bedrijven bij het ontwikkelen van nieuwe toekomstgerichte businessmodellen op het gebied van duurzaamheid en circulariteit" Ik heb er een tijdje aan deelgenomen (Maarten Bouten ook). Naast de ambitie om Rotterdam op te stoten in de vaart der voedselproducerende volken, ondersteunt het ook lokale, duurzame en circulaire initiatieven zoals Tomatentextiel, Pieter Pot Rotterzwam, Outlander Materials, Ioniga, Veggihap, Biomi-farming, Intelligent Food etc. en vind je er mogelijk contacten met bedrijven die kunnen helpen in het verkrijgen van een iets grotere schaal dan de veelal heel kleine initiatieven die ik tot nu toe lees. Rotterdam is dus veel actiever dan Barendrecht en Rhoon.
- Een andere is de greenport west Holland (<https://greenportwestholland.nl/over-greenport/>) met Jolanda Heistek als key contact. Dit is een samenwerkingsverband van ondernemers, overheden, onderwijs- en kennisinstellingen uit het Rijnmondgebied. Ook weer voor een deel om het Westlandcluster op te stoten in de vaart der volkeren. Maar andere kant vind je hier de bedrijven zoals Koppert, Lans Tomaten etc etc, met voldoende draagkracht en interesse om bijvoorbeeld reststromen te verwerken (Lans tomaten (Tomatoblend) Duijvesteijn (duurzame droogoven) etc. En tal van andere heel boeiende bedrijven en initiatieven. Ik kom er graag.

Greenport is ook verbonden met de kennisinstellingen in de buurt, zoals de <https://foodinnovationacademy.nl> in Vlaardingen, die een mogelijkheid biedt om te helpen middels stagiaires en projecten om kleine operaties te verbeteren of te helpen wat groter te worden of om typische productieproblemen die onze kleine makers ervaren op te lossen. Je ziet dat bedrijfjes als Giraffe koffie daar ook bij aankloppen. Ik gebruik hun faciliteiten voor het geven van een cursus af en toe. Ook bij het world hortcenter <https://mrdh.nl/campus/world-horti-center-naaldwijk-greenport-horti-campus-westland> zitten aanknopingspunten.

9. Lansingerland, Zoetermeer, Zuidplas

- Initiatieven
 - Boer & Buurt Zevenhuizen
 - Herenboeren Vlinderstrik
 - De Zoete Aarde buurrtuin: <https://www.zoeteaarde.nl/project/schooltuinen/>
 - Wijk tuin Zegwaartseweg: <https://indebuurt.nl/zoetermeer/gids/wijk-tuin-zegwaartseweg/>
 - Stadsboerderij Het Buitenbeest, De Balijhoeve en De Weidemolen: <https://stadsboerderijen.org/stadsboerderijen/speelboerderij-het-buitenbeest/eren/wijk-tuin/>
 - Fietsen voor m'n Eten Oostland
- Input Jan-Willem vd Beukel (wethouder Gemeente Lansingerland) op mail Rachelle van 12 november (zie bijlage 1):
 - Mensen met overzicht bv: Jan-Willem van der Schans (WUR), Dirk Gravestijn, Peter Gille, Martin Oosthoek, Herenboeren Vlinderstrik. Samir Amghar (ambtenaar)
 - 1) Steeds meer straatverkoop, van bv. Kaasboerderij vd Burg (Noordeindseweg), tuinderij De Groenzoom tot heel vele tuinders met eigen verkoop door alle dorpen, die markt groeit. 2) Geen bijzondere, 3) Herenboeren is succesvol. Aan einde Noordeindseweg wil Gerard van den Berg een gezamenlijke permacultuurtuin met voedsel inrichten. 4) Geen zicht op. Er zijn diverse websites met overzicht van straatverkooppunten die jij ook wel kent. <https://www.facebook.com/groups/2360723080891395/> en <https://www.productenuitlansingerland.nl/>
 - Een (online) conferentie zou goed zijn, om het thema breder maatschappelijk te verankeren en onder de aandacht te brengen. Er is nog niet echt een community rond dit topic, alleen losse initiatieven. Vanuit gemeente kan ik daar wel wat aan bijdragen. Samen met bv platform Lansingerland Samen Duurzaam.

10. Midden-Delfland en Delft

- Overzicht huisverkoop & boerderijwinkels op [website Gemeente Midden-Delfland](#)
- Hoeve Biesland & Kistje vol Smaak
- De Delftse Doosch
- Delftse PROEFtuin: <https://www.groenkracht.nl/tuinen/delftse-proeftuin/> - bestaat niet meer, was tijdelijk initiatief
- Landgoed BuitenLeeft: Oprichter/Beheerder landgoed BuitenLeeft: Margriet Knospe <https://www.buitenleeft.nl>
- Tuinderij/CSA De Ackerdijkse bij Hoeve Ackerdijk.
- Input van Marlies Kreutz
 - Overzicht:
 - PUUUR Midden-Delfland
 - Kees Boks (Beleidsmedewerker Gemeente Midden-Delfland)
 - Jeroen Beelen (Gebiedsmarketeer Midden-Delfland & Westland)
 - Initiatieven

- Op de website van PUUUR Midden-Delfland vind je een overzicht van alle streekwinkels/boerderijwinkels in Midden-Delfland.
<https://puuurmiddendelfland.nl/eten-en-drinken/>
- Stichting Groenfonds Midden-Delfland heeft in 2019 met de 'Melkbar' op verschillende plekken in Delft gestaan om mensen te laten proeven van Midden-Delflandse producten en om ideeën te werven om deze producten lokaal te verspreiden. Dit traject was vooral gericht op het werven van Groenfonds-aanvragen die zouden leiden tot meer lokale afzet voor de boeren met een lokaal product. Het vervolgt traject zal plaatsvinden in Den Haag.
- Midden in Delfland is een lokaal innovatienetwerk waarbij o.a. aandacht wordt besteed aan stimuleren van lokale afzet door boeren.
- Boerderijwinkels & huisverkoop
 - Hoeve Biesland – Jan Duijndam: breed assortiment producten in boerderijwinkel (Delfgauw)
 - Boerderij Landlust – Roel van Buren: vlees van eigen koeien en kleine selectie andere producten in boerderijwinkel (Maasland)
 - Hoeve Rust-hoff – Jeroen vd Kooij: zuivel en blaarkoppenvlees van eigen koeien, vaste verkoopmomenten (Maasland)
 - Hoeve Bouwlust – Wil de Vette: vrij breed assortiment lokale producten in boerderijwinkel (Maasland) + de Boerenbox
 - Zuivel- en kaasboerderij van Winden – Nelly en John van Winden: zuivel- en kaaswinkel aan huis (Schipluiden)
 - Boerderij van Winden – Gerard van Winden: zuivel- en kaaswinkel aan huis, beperkt open (Delft)
 - Be Leaf: Tuinbouwbedrijf met winkel aan huis. Verkoopt breed assortiment, o.a. zuivel, vlees, kaas, brood en groenten ('s Gravenzande)
 - Holyhoeve – Jordi v/d Poel: twee jonge boeren die varkensvlees, geitenbokvlees en vlees van Lakenvelders lokaal verkopen, o.a. aan restaurants en streekwinkels (Vlaardingen)
 - Boerenmart – Martin v/d Dool: kleinschalige kippenboer die zowel eieren als kippenvlees lokaal verkoopt. Zijn kippen grazen in de weilanden van de Duifpolder. Hij heeft een klein koppel Red Anguskoeien. Het Red Angusvlees verkoopt hij via koopeenkoe.nl.
 - Op Hodenpijl – winkel met lokale producten i.c.m. restaurant waar lokale producten gebruikt worden in de keuken
- Korte ketenbedrijven, markten en boerencoöperaties
 - Boeregoed: Westlands tuinbouwbedrijf die groenten lokaal afzet (Naaldwijk)
 - Zuivelcoöperatie Delflandshof: vijf zuivelboeren die een deel van hun melk zelf verwerken en lokaal afzetten (Maasland)
 - Coöperatie Heerlijk van Dichtbij: aantal vlees- en zuivelboeren uit Midden-Delfland die hun producten lokaal *willen* afzetten (Maasland)

- Hoeve Biesland
 - Belevert Ekoplaza Delft
 - Belevert Provinciehuis
 - Belevert Plus Pijnacker Sabine Zondag
 - Kistje vol Smaak met leden in o.a. Delft, Delfgauw, Pijnacker-Nootdorp, Ypenburg, Den Haag
 - Verkooppunten: op Hodenpijl (vlees en brood & banket), Be Leaf (vlees, brood & banket, zuivel), Boeren & Buren Zevenhuizen (vlees, kaas, brood, banket, groenten), Rechtstreeks (vlees, brood, banket), Natuur Compleet in Rhoon (vlees)
 - Samenwerking met Delftse Doosch gedurende de maand december (lichtjesavond Doosch en Kerstdoosch)
 - Veel kerstpakketten dit jaar, o.a. voor Staatsbosbeheer Delfland, Provincie Zuid-Holland & lokale(re) bedrijven.
 - Veel onderlinge samenwerkingen:
 - Hoeve Biesland verkoopt meel van de Delftse molen, Delftse Molen is ophaalpunt voor Kistje vol Smaak
 - Zorgkwekerij Bloei in Pijnacker verkoopt koekjes van Hoeve Biesland in hun winkel, de plantjes van de kwekerij worden gebruikt in pakketten van Hoeve Biesland
 - Restaurant de Kleischuur in Gouda waar HB normaal gesproken levert (maar nu niet i.v.m. sluiting door Covid), maakt nu compotes en andere ingemaakte groenten die HB verkoopt in de weilandwinkel.
- Initiatieven in Delft
 - Delftse Molen de Roos verkoopt zuivelproducten van John en Nelly van Winden
 - Winkel in het centrum 'Boerderijzuivel' verkoopt kaas en zuivel uit het Groene Hart
 - Delftse Doosch werkt samen met lokale producenten, zoals Delflandshof en Hoeve Biesland
- Burgerinitiatieven
 - I Change – the value of food - Broedplaats zit in Delft. Initiatief richt zich vooral op voedselverspilling, maar gebruikt daarbij ook producten die 'over' zijn van lokale leveranciers/producenten.
- Ontwikkelingen
 - Gemeente Midden-Delfland is wel actief in het stimuleren en begeleiden van lokale afzet vanuit de boeren in het gebied. Zo zijn er potjes voor nieuwe ontwikkelingen en worden er regelmatig bijeenkomsten georganiseerd om hierover te sparren. Dit gebeurt vanuit het initiatief 'Midden in Delfland'. Jonge boeren kunnen zich aansluiten bij het 'jonge boeren

netwerk' – ook een initiatief van de gemeente. Of hier aandacht wordt besteed aan lokale afzet weet ik niet precies.

- Input Wouter Steeneveld, voorheen van Restaurant De Vang in Nootdorp:
 - In mijn boek Heerlijk uit onze streek behandel ik veel producenten uit Pijnacker Nootdorp
<https://pijnacker-nootdorp-actueel.nl/heerlijk-uit-onze-streek/>
 - Ik weet dat Plus Sabine zondag en Jumbo in Nootdorp in het seizoen ook komkommers, tomaten, aardbeien uit de gemeente verkopen.
- Input van Esmeralda van Tuinen
 - De tuinen die wij wij in Delft hebben aangelegd betreffen allemaal buurtmoestuinen: hier wordt de oogst verdeeld onder de deelnemers. Op de Delftse PROEFtuin na, maar deze tuin bestaat helaas niet meer.
 - Wel is BuitenLeeft in ons netwerk: Margriet Knospe heeft een tuin voor plukabonnees, met vrijwilligers en een basis voor therapie op de tuin.
 - Verder hebben we contact met een tuin dat produceerde voor de voedselbank, de Voedseltuin van Stichting Ad Naturam, maar deze mensen zijn niet meer actief.

11. Westland & Den Haag

- Overzicht huisverkoop & winkels met streekproducten op Fietsen voor m'n eten
- Initiatieven
 - LekkerNassuh
 - Ons Eten Den Haag <https://www.ons-eten.nl>
 - Stadslandbouw Den Haag <https://stadslandbouwdenhaag.nl>
 - Rijswijk: Warmoestuin
 - Voko Den Haag, Voko Westland
 - Zelfoogsttuin De Bramenhorst in Wassenaar
 - PLUK! Den Haag
 - Via Liane: In Den Haag Zuid wordt uitvoering gegeven aan een regiodeal. Daar is Suzanne Monnier dus in opdracht van de gemeente en woningbouwcorporatie een meerjarig project aan het doen om alle/veel binnentuinen om te toveren tot productielocaties, samen met bewoners in een heel integraal plan.
- Reactie Tom Voorma (Gemeente Den Haag) op mail RE 12/11 (Zie bijlage 1)
 - Ik denk aan de mensen die jij bij deze al hebt gemaïld .
 - Daarbij misschien ook Tamar Post, beleidsmedewerker gem DH. // De mensen van de horeca aan de Grote Markt hier, (Zwarte Ruijter, Boterwaag etc) zijn zoveel jaar geleden als een van de eerste in DH gestart met een biologische, lokale markt. Zij zullen ook connecties hebben. // Noordzeevis // Dutch Cuisine // en kleine ondernemers als De Krekerij //En de Provincie ZH , maar daar zit je natuurlijk tussen.
 - - Ik zie.... // Kleine bedrijfjes ontstaan met teelt of productie en verkoop vanuit de zaak/huis; Haagse Zwam, Chocolate Shop, Haagse Harde, lokale bieren, die richting. // Meer animo voor korte keten; groei van Rechtsreex en bijv animo voor CSA als BuitenLeeft. Ook een groeiend aantal aanvragen voorproductieland van bescheiden afmeting om klein boeren bedrijfje te starten voor groenten met als doel productie af te zetten in directe omgeving. Tevens diversiteit in initiatieven, zoals initiatieven rondom zorg(boerderij) en

zelfvoorziening met eigen teelt // Ook een blijvend aantal nieuwe buurttuinen, met kleine beetjes productie, start van bewustwording rondom eerlijke en gezond eten en veel sociale opbrengst. Ook groeiende vraag naar ruimte om Voedselbos te mogen starten in en rond de stad. //

- Mijn idee is dat er maar heel mondjesmaat aandacht is vanuit de gemeente. Als men al enigszins de waarde inziet van het onderwerp, vindt men intern dat er al best aardig wat gebeurt, of men ziet het überhaupt niet als een onderwerp dat aandacht en actie verdient. Persoonlijk vind ik dat er naast de paar obligate acties eigenlijk geen echte acties (programma's budgetten, inzet, doelstellingen) zijn. Of, als al, enkel op papier. // Wel zie ik heel langzaam een ietwat bredere interesse ontstaan bij enkele ambtenaren, verspreid over meerder diensten. Hier en daar bijvoorbeeld iemand van Stedelijke Planning (DSO) die het onderwerp als volwaardig ziet Erkenning. Volgens mij, is er (naast dat veel bewoners, starters en ondernemers lekker moeten doorgaan met heel veel mooie acties in gang te zetten) echt een basis van politieke erkenning nodig. Een bewustwording dat dit een onderwerp is dat iedereen aan gaat, onderdeel is van doelstellingen van gemeentelijke diensten over de gehele breedte. Als er erkenning is, is er draagvlak, faciliterend vermogen zodat de echte veranderaars tenminste ook voortvarend kunnen zijn.
Wel ook: Duurzame Dialogen Voedsel binnen de gemeente om ambtenaren te koppelen.

- Reactie Marja van der Ende van Fietsen voor mijn Eten Westland op mail Rachelle 12/11 (zie bijlage 1)
 - Mensen met goed overzicht:
 - Dat is een vraag met antwoorden in vele richtingen. Bij het lezen van de vraag denk ik aan Rabobank Westland die ongeveer 80% van hun klanten uit tuinbouwbedrijven heeft (had tijdens een netwerkbijeenkomst in 2019). Ook namen als Miranda van den Ende van Tomatoworld, Angelique de Wit van World Horti Center (voorheen van Westland Marketing), Roel de Bakker van Lokaal Westland en Rob Baan van Koppert Cress komen naar voren. Verder voormalig burgemeester van de gemeente Westland, Sjaak van der Tak die nu voorzitter van Glastuinbouw Nederland is en straks voorzitter van LTO Nederland wordt. Verder zijn er een paar telersverenigingen en organisaties als Boeregoed, die veel weten over zaken die spelen in het regionaal voedselsysteem van de Gemeente Westland. En de wethouder Albert Abee.
 - Vanuit Bezoek Westland en PUUUR Midden-Delfland wordt hard gewerkt aan het onderwerp agrotourisme, waar ik met FvmE ook een rol in ga spelen. Jeroen Beelen is daar de contactpersoon voor.
 - Verder denk ik aan MKB Westland, waar weer veel kleine winkeliers bij aangesloten zijn die voedsel verkopen.
 - En de regionale media als de WOS en Het Hele Westland, die veel tuinbouwgerelateerde zaken delen.
 - En Horti Heroes, een startup platform gelinkt aan de tuinbouw en de opleidingen.

- Afzet-initiatieven:
 - Sandra van Kampen heeft onlangs een inventarisatie gemaakt van voedselgemeenschappen in heel Nederland, haar kun je vragen om de uitkomsten van haar onderzoek.
 - Ontwikkelingen die ik zelf zie in de categorieën:
 - 1. er is een toename van samenwerkingen tussen voedselproducenten waardoor producten van voedselproducenten in meer boerderijwinkels te koop zijn. Er worden ook meer boerderijwinkels gestart. Regelmatig ontvangen we weer nieuwe tips van stalletjes langs de weg die gestart zijn, maar ook van verwijderen van de kaart omdat ze gestopt zijn.
 - 2. Ik zie vanwege corona vooral de samengestelde boxen op af te halen of te laten verzorgen, die in aantallen gegroeid zijn.
 - 3. Onlangs is er een maatschappelijk project in 's-Gravenzande gestart, een moestuin die ook producten langs de weg aanbiedt. Verder zijn mij geen nieuwe starters bekend.
 - 4. In het Westland zijn er wel cateringbedrijven en restaurants die met streekproducten werken, maar dit ligt vanwege de maatregelen nu stil. Het zijn er niet zoveel omdat de logistiek vaak een probleem vormt. Over instellingen is mij niets bekend. Wat de supermarkten betreft, zijn er wel wat franchisenemers die Westlandse aardbeien of Framblij frambozen in hun assortiment hebben.
 - Ontwikkelingen in de regio
 - Vanuit de historie is Westland tuinbouwgebied en bij gemeente en bank wordt deze historie ook geademd. Toch zie je veel woningbouw ten koste van tuinbouwgrond en zijn in het verleden veel Westlanders vertrokken naar elders in Nederland, bijvoorbeeld naar de Kop van Noord-Holland / Westfriesland.
 - Mijns inziens wordt er nog te weinig gedaan om lokaal voedsel te promoten binnen het gemeentehuis zelf en onder inwoners. De supermarkten hebben in deze nog teveel macht, waardoor je bijvoorbeeld boontjes uit Kenia en tomaten uit Spanje in de supermarkt vindt, terwijl deze producten om de hoek in de kassen groeien.
 - De meeste productie wordt geëxporteerd. Hoe mooi zou het zijn als de lokale bevolking eerst gevoed wordt met de lokale producten en overproductie geëxporteerd wordt?
 - Ik heb diverse malen mensen binnen de gemeente gesproken hierover, maar er is geen budget voor ondersteuning van Fietsen voor m'n eten als leefstijlprogramma en promotiemiddel van de lokale voedselproducenten. Dat weerhoudt mij als initiatiefnemer en ons als consumenten er natuurlijk niet van om gewoon door te gaan met waar we mee bezig zijn...

- Belangrijkste punten vanuit Denk-kracht Atelier Voedsel Verbindt! (georganiseerd door stagiair van de Gemeente Den Haag) - 11-11-2020
 - **Voedsel als overkoepelende en verbindende factor**
 - Maak gebruik wat er al aan initiatieven is en **ondersteun** deze vanuit de gemeentes. Dit kan bijvoorbeeld door het verwijderen van barrières, echt te luisteren en samen te werken naar oplossingen.
 - Als een initiatief niet in een hokje past, kijk dan samen naar een oplossing om belemmering we te nemen. Bv. Lekker Nassûh krijgt geen vergunning omdat ze in **geen enkel hokje van de gemeente passen**.
 - Belang is dat de afdeling economie wordt betrokken.
 - **Communicatie**: De vraag: hoe willen we met elkaar samenwerking moet echt gesteld worden. Er moet over gesproken worden hoe iedereen dat wil. Communicatie en **ruimte** gunnen. Een **kennisplatform/food council** zoals in Amsterdam zou hierbij kunnen helpen.
 - **Samenwerking** ook met gemeentes. Op dit moment moedigen gemeentes aan tot actie maar komen vaak niet over de brug.
 - Kijk naar organische groei, **transitie is een beweging!**
 - **Erkenning** is nodig op hoeveel vlakken deze beweging van invloed is: Gezondheid; groene stad, leefbaarheid, eerlijke economie inclusiviteit etc. Zichtbaarheid en laagdrempeligheid kan helpen in acceptatie. Voedsel kan bij uitstek zorgen voor **maatschappelijk cohesie**.
- Reactie van Marco Swart van Rechtstreex Den Haag
 - Overzicht bij: In de stad Den Haag zijn dat Liane Lankreijer, Liselotte Bredius en Tom Voorma. In het metropoolgebied Den Haag - Rotterdam zijn dat Maarten Bouten, Drees Peter van den Bosch, Natascha Kooiman, PJ Beers en Rachelle Eerhart. En nog een aantal mensen bij PZH, de Voedselcoöperatie ZH en van de Voedselcoalitie.
 - Initiatieven: Door corona en de maatregelen die daardoor kwamen, zijn de korte keten bedrijven (die ik ken) enorm gegroeid. Men heeft meer tijd om zich te oriënteren in alternatieven op de reguliere supermarkt. Daarnaast heeft men meer tijd om eten te bereiden en daardoor is men bewuster bezig met ingrediënten en de bereiding. En bovendien past de thuisbezorging van streekproducten helemaal bij de 'operational excellence' van deze tijd.
 - Ontwikkelingen: Een jaar geleden ben ik (ook vanuit mijn rol bij Rechtstreex) het Haags Voedsel Overleg gestart om met meerdere mensen uit de korte keten aan tafel te kunnen zitten. Dat is gegroeid tot een mooie club van mensen en hun activiteit. Tegelijkertijd was Liane bezig om een overzicht te krijgen van alle voedsel initiatieven in de stad, om te zien of een bundeling daarvan elk initiatief zou kunnen laten groeien. Dat is nu de coöperatieve vereniging Ons Eten Den Haag die we aan het opzetten zijn samen met Mariska Slapendel, Véronique van Gelderen, Marjanne van Ruijven, Rolf van de Pavert, Liselotte Bredius en Liane en ik. Het Haags Voedsel Overleg is nu onderdeel van de vereniging (<https://www.ons-eten.nl/>). Vanuit de gemeente is Tom Voorma nauw betrokken bij de overleggen die we organiseren, al is dat door corona lastiger geworden. Overigens zie ik de vereniging als stad overstijgende organisatie, om juist de verbinding te maken met de boeren buiten de stad. Om het regionale voedselsysteem een impuls te geven zou

een financiële subsidie/gift en/of kennis-input aan onze vereniging een interessante optie zijn. We kunnen dan versneld een programma opstellen aan de hand van de thema's die we al hebben opgesteld. Denk ook dat de verschillende gemeenten in onze regio meer betrokkenheid moeten tonen op dit soort thema's.

12. Leiden & Bollenstreek

- Onvolledig overzicht op Land van Wijk & Wouden
- Initiatieven
 - Voedselbos Okkerheide, Leiden
 - CSA/Zelfoogsttuin Elsgeesterhof in Voorhout
 - Groentebox Groente en zo in Hillegom
- Boerderijwinkels verder:
 - <https://www.elsbroekerwei.nl/locatie/contact/>
 - Boerderij Boterhuys in Warmond <https://boerderijboterhuys.nl>
- Stichting Duurzame Horeca Leiden e.o.
 - Zie ook het onderzoek dat deze stichting samen met LTO heeft gedaan naar het aanbieden van duurzame streekproducten in de horeca in deze regio. Momenteel is er een kleine initiatiefgroep aan het verkennen of er echt commerciële kansen zijn.
<https://www.voedselamilies.nl/2020/09/24/duurzame-streekproducten-in-de-horeca-hoe-pakken-we-dat-aan/>
- Reactie Marijtje Mulder op mail Rachelle 12/11 (zie bijlage 1)
 - Sinds we elkaar spraken heb ik geen nieuwe informatie over deze regio. Behalve dat ze in Bodegraven een soort csa beginnen, ik denk bij Hortus Populus.
 - Op het perceel van Land van Ons in Oud Ade zijn we nog niet zover in het proces om te weten wat de produktie gaat worden.
 - Voor csa's kan je kijken op deze site, maar Robert Klaassen zit in het bestuur dus hij kan meer vertellen. <https://csanetwerk.nl/>
 - Verder zou ik Herenboeren even checken om te kijken of er nieuwe bijkomen in ZH.
 - Oja: en vraag Slow Food Groene hart.
- Reactie Jessica Zwartjes van Het Zoete Land
 - Overzicht: Naast de mensen die al genoemd zijn in het overzicht: Annemarie van Dam (Vrij Groen), Marian Kathman (gemeente Leiden), stichting Leiden oogst.
 - Initiatieven
 - Het Zoete Land in Leiden is een CSA, sinds 6 jaar. Wachtijd om mee te doen met zelfoogst is 17 jaar!
 - Er is een nieuwe CSA gestart in Zoeterwoude: Bijmei van Mariska Verhulst.
 - Stichting Leiden Oogst (oprichter Het Zoete Land) een tuin gestart waarvan de oogst volledig gaat naar Voedselbank Leiden e.o. Tuinder is Jelger Walraven.
 - Ontwikkelingen:

- Gemeente Leiden heeft de 'Visie stadstuinieren' laten opstellen. Deze ligt momenteel ter inzage voor inspraak. <https://gemeente.leiden.nl/bestuur/denk-en-doe-mee/inspraak/>. Gemiste kans hierbij is dat deze visie nadrukkelijk niet mag gaan over lokaal voedsel/ korte keten/voedselstrategie/ gezonde en duurzame voedselkeuzes. Vooral bedoeld voor hobby/ meer biodiversiteit en sociale cohesie waarbij de gemeente pas in beweging komt als de burgers met plannen komen.
- De Partij voor de Dieren Leiden (Martine van Schaik) werkt aan een Voedselstrategie.

13. Groene Hart-Noord

(Alphen a/d Rijn, Bodegraven, Nieuwkoop e.o.)

- Onvolledig overzicht op Land van Wijk & Wouden
- Overzicht op website Groene Hart promotie
- Boerderijwinkels
 - Hoeve Kazan in Nieuwveen
 - Boerderij 't Geertje in Zoeterwoude
 - Kwekerij Eko-Logisch in Roelofarendsveen
 - Boerderij Buitenverwachting in Hoogmade
- Initiatieven
 - Herenboeren Groene Hart
 - Vega Boer Bodegraven
 - Hortus Populus Bodegraven
 - Bij Mei Zelfoogsttuin in Zoeterwoude
 - Support Your Locals Waddinxveen
- Input David Luijendijk van Kwekerij Ekologisch op uitvraag Rachelle
 - Mensen met overzicht: Carla Glorie, Joke Eek, Jessica Zwartjes, Louise Bokhoven
 - Afzetcategorieën: Stichting groene hart streek producten zou een goed overzicht moeten hebben. Land van wijk en wouden (onlinekaart), slowfood website (kaart), the good foodclub (kaart) Zie vooral geen ontwikkelingen of ze gaan volledig aan mij voorbij.
 - Wat speelt er verder in de regio? Heb geen idee wat er speelt in de regio, gemeente kaag en braassem is niet actief, geen netwerk, het besef bij de consument dat goede producten iets meer tijd, moeite en geld kost. De btw op vers onbewerkt voedsel naar 0% zou helpen. Een klein dwarsverband in "klimaatgesprekken.nl" (Lia van Strien). Tussen alle bloemen telers heeft biodynamische groenten teelt 0 prioriteit in deze regio. Dat is hoe ik het ervaar. Stichting Land van Wijk en Wouden houdt helaas op te bestaan.
- Input van Carla Glorie van Slow Food Groene Hart, Velt en Stichting Groene Hart Streekproducten
 - Initiatieven:
 - In Zoeterwoude heb je de boerenkaas fietsroute.

- Voor regio Gouda en Alphen aan den Rijn wordt, in opdracht van Jong Leren Eten Zuid Holland, een voedselmenukaart ontwikkeld, waarin alle bij ons bekende voedsel educatie voor basis- en voortgezet onderwijs is opgenomen. Zie als voorbeeld [voedselmenukaart Leiden](#).
- SPN (Streekkeigen Producenten Nederland), waar de Groene Hart Streekproducten onder vallen wil het komende jaar de erkend streekproducten onder de aandacht brengen bij zowel producenten als consumenten. Zij denken aan een streekproducten verkiezing van het jaar, week van de streek. In het Groene Hart zouden we daar ook aan mee willen doen.
- Vanuit SFGH zijn wij bezig met MBO Rijnland om bij de koksopleiding seizoens en streekproducten onder de aandacht te brengen bij de leerlingkoks. Dit doen we door leerlingen een korte keten bedrijf te laten bezoeken en het koppelen van een opdracht daar aan.
- In Alphen aan den Rijn is Bloeiend Landlust, zij verkoopt GenF tassen van Kievit, producten via de Groene Hart Coöperatie en wil haar winkeltje uitbreiden met droogwaren.
- Biologisch Kempenaar in Leimuiden, wil ook een winkeltje opzetten en zij zouden graag hun eigen biologische graan als meel willen gaan verkopen.
- Er zit een voedselbos in Benthuisen www.voedselbosbenthuisen.nl,
- In Alphen aan den Rijn is voedsaamland actief, zij willen nog meer land aankopen en hier voedsel op verbouwen. www.voedsaamland.nl
- In Boskoop zit ook een voedselbos, een zorgboerderij waar met jongeren wordt gewerkt
<https://www.facebook.com/pages/category/Local-Business/Juuls-landje-2225960184159138/>
- Voedselpark Gnephoek in Alphen aan den Rijn, is een voedselpark vooral gericht op educatie.
- In Alphen aan den Rijn is een nieuwe horeca, gastrobar Limão geopend, die met streek en seizoensproducten werkt
[\(http://www.xn--limo-ioa.com/](http://www.xn--limo-ioa.com/)
- Alphen aan den Rijn heeft een coördinator Eetbaar Alphen, Marcel Eilers, die maandelijks een online of offline workshop organiseert over eten en tuinieren. Met als doel mensen te stimuleren zelf groenten te telen.
- Schoutsenskruiden in Boskoop – zij verkopen biologisch kruiden
- (h)eerlijke tuinen in Boskoop – verkoopt planten voor eetbare tuinen /voedselbos
- Gemeente Alphen aan den Rijn stimuleert onder scholen groene schoolpleinen, waar ook eetbaar een onderdeel is. NME Avifauna ondersteund dit met educatiemateriaal voor de scholen.
- Wijk tuin de Alphense Wetering in Alphen aan den Rijn – wijk tuin, waar groenten, fruit en bloemen worden geteeld voor oogstaandeelhouders.
- In Leiden heb je ook nog voedselbos Okkerheide.
- In Leidschendam de Molenwei, een broedplaats voor mooi dingen, Volgens mij zijn zij ook een verdeelpunt voor Rechtstreeks

- Een nieuw catering bedrijf FoodStaps (Marco Stappershoef) dat zich vooral richt op gezonde en duurzame voeding, wil vooral met lokale producten gaan werken.
 - Venetka maakt veganistische kaas van noten, zij is voor uitbreiding op zoek naar een oude boerderij in de omgeving van Den Haag. Ze zou in de toekomst ook met Nederlandse noten willen gaan werken.
www.fervena.com
 - Stichting Landschapsfonds Zuid Holland zet zich in voor herstel oude hoogstamboomgaarden bij Broederijen en doet samen met Naturalis onderzoek naar de bijdrage aan biodiversiteit van deze hoogstamboomgaarden.
 - Noordwijde.nl een stuk bollenland dat wordt omgezet in de teelt van kruiden, waar dan weer zalfjes, oliën, thee en tinctuur van wordt gemaakt.
 - Pluk Tea Boskoop, kruidenteelt, hier wordt thee voor horeca van gemaakt.
 - Marjolein Balk van To-maat maakt vegetarische burgers van groenten uit de bollenstreek.
 - Herenboeren Groene Hart heeft (bijna) een stuk grond in Leimuiden gekocht voor het concept herenboeren.
 - Noordwijk heeft de kuuroord status gekregen en wil dat de hele duin en bollenstreek daarbij betrokken wordt door het concept Tuin van Holland te introduceren. Deze regio was vroeger een tuinders gebied, waar vele mooie producten werden geteeld. Zij willen dat weer in ere herstellen. Door streekproducten beter op de kaart te zetten.
 - Boerderij de Vosseburch in Ter Aar zijn bezig met een project om actieve duurzame boerderij educatie op hun boerderij te realiseren.
- Ontwikkelingen:
 - Land van wijk en wouden wordt per 1 januari 2021 opgeheven.
- Input van Lian Tan van Herenboeren Groene Hart
 - Mensen met overzicht: Joost van Veen en Marcel Eilers van de gemeente Alphen aan den Rijn en Guido van Enckevort van de gemeente Kaag en Braassem.
 - Burgerinitiatieven. Bij de gemeente Alphen aan den Rijn is een inventarisatie gedaan.
 - Overige ontwikkelingen:
 - Er is heel veel op het gebied van duurzaam gaande op het gebied van energie en duurzaam bouwen; voedsel is een ondergeschoven kind.
 - Stimuleren van lokaal voedsel. Geen idee of het de gemeente is of de lokale aanbieders, maar soms staan er bij een dorp borden met Trots op onze eigen....
 - Acceptatie, respect voor elkaar en samenwerken
 - Dwarsverbanden als die er zijn, ben ik niet van op de hoogte en ook in gesprekken met de plaatselijke overheden over de dwarsverbanden wordt er verbaasd gereageerd.
- Input van Reinier Kempenaar van Restaurant De Dyck in Woubrugge & Bestuurslid Groene Hart Cooperatie

- Wij zijn zelf bezig met ontwikkeling van fermentaties en frisdranken productie op basis van jun, en ontwikkeling van zelfoogsttuin en op wat langere termijn voedselbos.
- Verder gaan we met 2 partners onderzoeken of we samen met elektrisch vervoerder/hub in alphen a/d rijn groenteabonnementen kunnen leveren. Dit ook met regionaal/duurzaam verpakkingsmateriaal. Partijen die leveren aan horeca etc
- Er is bij gemeente alphen een initiatief gaande om de horeca aldaar aan de regionale produkten te helpen. Ben hier zelf in de rol van producent ook voor benaderd.

Bijlage 1

Mail verstuurd naar contactpersonen in 13 regio's uit netwerk Rachelle op 12 november.

Beste ,

Vanuit de Voedselfamilies maken we de komende weken een Factsheet Regionaal Voedselsysteem Zuid-Holland. We willen graag in beeld brengen wat er speelt op dit thema zodat we onze informatievoorziening kunnen verbeteren, het Voedselfamilies-netwerk kunnen versterken, uitwisseling tussen regio's kunnen bevorderen en in de toekomst gezamenlijke projecten kunnen starten.

Naast een overkoepelend verhaal over de/onze definitie van een regionaal voedselsysteem, willen we per Zuid-Hollandse regio in beeld brengen wat er speelt. Daarom deze mail aan jullie! We willen je vragen om voor de regio <...> met ons mee te denken en input aan te leveren. In eerste instantie per mail, later willen we ook nog een aantal mensen telefonisch interviewen om te spreken over regionale ontwikkelingen en behoeftes.

Zou je ons willen helpen met het beantwoorden, voor zover je het weet, van de volgende vragen:

1. Welke mensen hebben in jouw regio een goed overzicht van zaken die spelen op het thema 'regionaal voedselsysteem'?
2. We onderscheiden qua afzet vier categorieën: (1) Boerderijwinkels & huisverkoop, (2) Korte ketenbedrijven, markten en boeren coöperaties, (3) Burgerinitiatieven zoals zelfoogsttuinen, Voedselcollectieven, CSA's en Herenboeren, (4) Partijen die leveren aan horeca, catering, instellingen en supermarkten. Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen op deze punten in jouw regio? Is er ergens al een inventarisatie hiervan beschikbaar?
3. Wat speelt er verder in de regio? Is de gemeente actief in het stimuleren van lokaal voedsel? Is er een netwerk van aanbieders? Wat zou er nodig zijn om in jouw regio het regionale voedselsysteem een stapje verder te brengen? Worden er dwarsverbanden met andere maatschappelijke thema's (klimaat, zorg, wonen, etc.) gelegd?

Veel vragen, maar hierbij is het belangrijk om te weten dat we dit als een proces zien. Je hoeft dus niet volledig te zijn in je antwoord. Heel fijn als je aan mij per mail door wilt geven wat in je opkomt.

Het idee is dat ik alle reacties bundel in deze Google Doc zodat je zelf ook mee kunt kijken met wat anderen aanleveren.

Dank alvast voor je input!

Groet!

Rachelle